

Περιτάσις δὲ τῆς πάσης εἰς μόνον Κωνσταντῖνον ἀρχῆς, οὐκέτι λοιπὸν τὴν κατὰ φύσιν ἐνοῦσαν αὐτῷ κακοῦθιαν ἐκρυπτεν...

Ζώσιμος, *Ἱστορία Νέα*, II, 29, Mendelssohn, 85, 9-11

Ἀπὸ τὸ 324 ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐγκαινίασε μία νέα θρησκευτικὴ πολιτική, ἡ ὁποία δὲν ἀπέβλεπε ἀπλῶς νὰ καθιερώσει τὸν χριστιανισμό ὡς ἐπίσημη θρησκεία τοῦ κράτους —πράγμα πού ἔτσι κι ἄλλιῶς ὁ ἴδιος τὸ θεωροῦσε ἤδη δεδομένο— ἀλλὰ μὲ μία σειρά νομοθετικῶν μέτρων καὶ προσωπικῶν παρεμβάσεων ἐπεδίωκε νὰ ἀντικαταστήσει τὴ λατρεία τῶν εἰδώλων μὲ τὴ λατρεία τοῦ Σταυροῦ. Ἀπαγόρευσε τὴν ἀνέγερση εἰδωλολατρικῶν ναῶν, τὶς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ θυσίαι, ἀκόμη καὶ τὴ λειτουργία τῶν διαφόρων μαντείων. Τὰ μέτρα αὐτὰ πάρθηκαν καὶ ἐφαρμόστηκαν κυρίως στὸ ἀνατολικὸ κράτος. Τῆ Ρώμῃ, ὡστόσο, τὸ «μουσεῖο» τοῦ ἔνδοξου παρελθόντος τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ τὰ ἱερά της δὲν τόλμησε νὰ τὰ βίξει. Στὴν πορεία τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων αὐτῶν διαμορφώθηκε ἡ ἀκόλουθη πολιτικὴ: οἱ ἐθνικοὶ μπορούσαν νὰ διατηροῦν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερά τους, ἀλλὰ τοὺς ἀπαγορευόταν νὰ τελοῦν θυσίαι καὶ ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις ἢ νὰ ἐγκαινιάζουσαν νέους τόπους λατρείας.

Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων αὐτῶν, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέστειλε στὶς ἀνατολικὰς ἐπαρχίαι χριστιανοὺς ἀξιωματοῦχος γιὰ νὰ διεξαγάγουν ἐπιτόπιες ἐρευνες στὰ ἱερά τῶν ἐθνικῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν ἦταν νὰ ἔλθουν στὸ φῶς ὅχι μόνον ἱερά ἀντικείμενα, πού ἕως τότε παρέμεναν στὰ ἄδυτα τῶν ναῶν, ἀλλὰ θησαυροὶ καὶ ἀγάλματα ἀπὸ πολυτίμητα μέταλλα, τὰ ὁποῖα δημεύτηκαν πάραυτα:

Ἐνθεν εἰκότως ἐγυμνοῦτο μὲν αὐτοῖς τῶν κατὰ πόλεις νεῶν τὰ προπύλαια θυρῶν ἔρημα γινόμενα βασιλέως προσταγμάτι, ἐτέρων δ' ἢ ἐπὶ τοῖς

*ὀρόφοι στέγη τῶν καλυπτῆρων ἀφαιρουμένων ἐφθείρετο, ἄλλων τὰ σεμνὰ χαλκουργήματα, ἐφ' οἷς ἢ τῶν παλαιῶν ἀπάτη μακροῖς ἐσεμνύνετο χρόνοις, ἐκδηλα τοῖς πᾶσιν ἐν ἀγοραῖς πάσαις τῆς βασιλέως πόλεως προὔτιθετο...*²⁹

Οἱ ἀξιωματοῦχοι πού ἐπελέγησαν γιὰ τὸ ἔργο αὐτό, ἂν πιστεύσουμε τὸν Εὐσέβιο Καισαρείας, ἦσαν ἐλάχιστοι, ἕνας ἢ δύο ἐμπιστοὶ τοῦ αὐτοκράτορα, οἱ ὁποῖοι ἤγουντο τῆς ἀποστολῆς χωρὶς ποτὲ νὰ χρειαστεῖ νὰ χρησιμοποιήσουν βία, ἀκόμη καὶ ὅταν ἀπεργύμωναν τοὺς ναοὺς ἀπὸ τὰ πολυτίμητά τους:

*εἰς δὲ μόνος αὐτῷ καὶ δεῦτερος τῶν αὐτοῦ γνωρίμων πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἀπήρκουν, οὗς ἐνὶ νεύματι κατὰ πᾶν ἔθνος διεπέμπετο. οἱ δὲ τῆ βασιλέως ἐπιταρροῦντες εὐσεβεῖα... μυριάδων δὴ μῶν τε καὶ λαῶν μέσοι παριόντες ἀνά πάσας πόλεις τε καὶ χώρας πολυχρονίου πλάνης ἐποιοῦντο φωρὰν, αὐτοὺς τοὺς ἱερωμένους σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ σὺν αἰσχύνῃ παράγειν εἰς φῶς ἐκ σκοτίων μυθῶν τοὺς αὐτῶν θεοὺς ἐγκελευόμενοι, κάπειτ' ἀπογυμνοῦντες τοῦ φάσματος καὶ τὴν εἰσὼ τῆς ἐπιχειρωμένης μορφῆς ἀμορφίαν τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς ἐνδεικνύμενοι.*³⁰

Τὴν περίοδο αὐτὴ κατεστράφησαν πολλοὶ ναοί, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὀνομαστοί, ὅπως ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης στὴν Ἄφακα τῆς Φοινίκης, στὰ βουνὰ τοῦ Λιβάνου, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι ἦταν κέντρο ὁμοφυλοφιλίας καὶ ἀκολασίας.³¹ Ὁ ναὸς κατεστράφηκε ἀπὸ ὁμάδα στρατιωτῶν, οἱ δὲ πιστοὶ τοῦ ἱεροῦ ἀπειλήθηκαν μὲ βαρῆς ποινές, ἐὰν δὲν μετεμάνθαναν τὴν εὐσέβεια. Μὲ αὐτοκρατορικὴ ἐντολή, ἔκλεισε ἐπίσης ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης στὴν Ἡλιούπολη τῆς Φοινίκης, πού ἦταν κέντρο πορνείας,³² καθὼς καὶ ὁ ναὸς

τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὶς Αἰγές τῆς Κιλικίας. Ἄλλὰ καὶ στὴν Αἴγυπτο ἀπαγορεύτηκε τοὺς εὐνοῦχος ἱερεῖς νὰ τελοῦν τὶς ἐτήσιες ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις πού ὀργάνωναν γιὰ τὴν πλημμύρα τοῦ Νείλου,³³ οἱ δὲ αἱεροὶ πῆγεις, μὲ τοὺς ὁποῖους μετροῦσαν τὸ ὕψος τοῦ ποταμοῦ, μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὸ Σαραπειον στὴν Ἐσκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ ναοὶ αὐτοὶ δὲν ἦσαν οἱ μόνοι πού κατεστράφησαν γιὰ πολιτικοὺς ἢ ἠθικοὺς λόγους τὴν περίοδο αὐτὴ. Ἡ Κωνσταντινούπολη διακοσμήθηκε μὲ «ἱερά ἀντικείμενα» πού παρουσιάζονταν πλέον ὡς ἔργα τέχνης, προερχόμενα ἀπὸ διαφόρους τόπους λατρείας. Ἡ ἐκθεσὴ τοὺς σὲ περιόπτες θέσεις στὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους εἶχε παιδευτικὸ χαρακτήρα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος: *ἐκδηλα τοῖς πᾶσιν ἐν ἀγοραῖς πάσαις τῆς βασιλέως πόλεως προὔτιθετο, ὡς εἰς ἀσκήμονα θέαν προκειῖσθαι τοῖς ὀρώσιν ὡδε μὲν τὸν Πύθιον, ἐτέρωθι δὲ τὸν Σμίνθιον...*³⁴ Ὁ ἐπαναπροσδιορισμὸς τῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων τῶν εἰδωλολατρῶν δὲν ἐπιχειρήθηκε μόνον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀγαθοεργίες, ἐπιχορηγήσεις καὶ δωρεές. Βλέποντας ὅτι τὸ μέλλον ἀνῆκε πλέον στοὺς χριστιανούς, πολλοὶ τότε προσηλυτίστηκαν στὴ χριστιανικὴ θρησκεία ἐξ ἀνάγκης: *ταῖς δ' ἐκούλησιν αἰαῖς τοῦ θεοῦ καθ' ὑπεροχὴν ἐξείλετο πλείσθ' ὄσα παρείχεν, ὡδε μὲν ἀγροῦν, ἀλλαχόθι δὲ σιτοδοσίας ἐπὶ χορηγία πενήτων ἀνδρῶν παίδων τ' ὄρφανῶν καὶ γυναικῶν οἰκτρῶν δωρούμενος.*³⁵

33. Ὁ.π., IV, 25,1-3, 128,25 - 129,9.

34. Ὁ.π., III, 54,2, 107,30 - 108,2.

35. Ὁ.π., IV, 28,1, 130,20-23.

29. Εὐσέβιος, *Εἰς τὸν Βίον τοῦ μακαρίου Κωνσταντῖνου βασιλέως*, Winkelmann, III, 54,1, 107,26 - 108,1.

30. Ὁ.π., III, 54,5-6, 108,15-23.

31. Ὁ.π., III, 55,3, 109, 11-14: *Γύνιδες γοῦν τινες ἄνδρες οὐκ ἄνδρες τὸ σεμνὸν τῆς φύσεως ἀπαρνησάμενοι θηλεῖς νόσῳ τὴν δαίμονα ἰλεοῦντο, γυναικῶν τ' αὐτῶν παράνομοι ὁμίλια κλεψύγαμοί τε φθοραί, ἀρρητοί τε καὶ ἐπίρρητοι πράξεις... κατὰ τὸνδε τὸν νεῶν ἐπεχειροῦντο. Γιὰ τὸν ναὸ τῆς Ἀφραδίτιδος Ἀφροδίτης, βλ. καὶ τὴν περιγραφή τοῦ Ζώσιμου, *Νέα Ἱστορία*, I, 58, Mendelssohn, 42,3-24. Zosime, *Histoire Nouvelle*, I, 58, 51,16-52,11.*

32. Εὐσέβιος, *Εἰς τὸν Βίον τοῦ μακαρίου Κωνσταντῖνου βασιλέως*, Winkelmann, III, 58, 1, 111, 7-9: *...ἐφ' ἧς οἱ μὲν τὴν ἀεὶ δάσταν ἠδονὴν τιμῶντες Ἀφροδίτης προσρήματι γαμεταῖς καὶ θυγατρῶν ἀνέδην ἐκπορνεύειν συνεχώρουν πρότερον.*

Πῶς κατέστρεψε τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων καὶ ἔτοι ἐπειθε τοὺς λαοὺς νὰ γίνουιν Χριστιανοὶ ἀποτελεσματικώτερα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΝΤΑΧΟΥ ΓΗΣ ΚΑΤΑΛΥΘΕΝΤΩΝ
ΕΙΔΩΛΩΝ ΚΑΙ ΞΟΑΝΩΝ

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ δῆμοι καὶ πόλεις ἀνά πᾶσαν τὴν ὑπῆκοον, εἰσέτι δεῖμα καὶ σέβας ἔχοντες τῆς περὶ τὰ ζόανα φαντασίας, ἀπεστρέφοντο τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν, ἀρχαιοτῆτός τε ἐπεμελοῦντο καὶ τῶν πατρῶιων ἑθῶν καὶ πανηγύρεων, ἀναγκαῖον αὐτῶ ἐφάνη παιδεῦσαι τοὺς ἀρχομένους ἀμελεῖν τῶν θρησκευομένων. εἶναι δὲ τοῦτο εὐπετές, εἰ πρῶτον αὐτοὺς ἐθίσαι καταφρονεῖν τῶν κατὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαλμάτων. ἐνοηθέντι δὲ ταῦτα στρατιωτικῆς χειρὸς οὐκ ἐδέησεν, ἀλλ' ἄνδρες Χριστιανοὶ ἐν τοῖς βασιλείοις ἐπετέλουν τὰ δόξαντα διαβάντες τὰς πόλεις ἅμα γράμμασι βασιλικαῖς, οἱ μὲν γὰρ δῆμοι περὶ αὐτῶν καὶ παίδων καὶ γυναικῶν δεδιότες, μὴ τι κακὸν πάθωσιν ἐναντιούμενοι, ἡσυχίαν ἤγον. γυμνωθέντες δὲ τῆς τοῦ πλήθους ῥοπῆς οἱ νεωκῆροι καὶ οἱ ἱερεῖς προῦδωναν τὰ παρ' αὐτοῖς τιμωτάτα καὶ τὰ διοπετῆ καλούμενα, καὶ δι' ἑαυτῶν ταῦτα προήγον ἐκ τῶν ἀδύτων καὶ τῶν ἐν τοῖς ναοῖς κρυφίων μυθῶν. βατὰ τε λοιπὸν ἦν τοῖς θέλουσι τὰ πρὶν ἄβαστα καὶ μόνοις ἱερεῦσιν ἐγνωσμένα· τῶν δ' αὖ ζοάνων τὰ ὄντα τιμὰς ὕλης καὶ τῶν ἄλλων, ὅσον ἐδόκει χρῆσμον εἶναι, πυρὶ διεκρίνεται καὶ δημόσια ἐγίνετο χρήματα, τὰ δὲ ἐν χαλκῷ θαυμασίως εἰργασμένα πάντοθεν εἰς τὴν ἐπὶ νυμῶν πάλιν τοῦ αὐτοκράτορος μετεκομίσθη πρὸς κόσμον· καὶ εἰσέτι νῦν δημόσια ἴδρυνται κατὰ τὰς ἀγρίας καὶ τὸν ἱππόδρομον καὶ τὰ βασιλεία τὰ μὲν τοῦ Πυθιάσι μαντικοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Μούσαι αἱ Ἑλικωνιάδες καὶ οἱ ἐν Δελφοῖς τρίποδες καὶ ὁ Πᾶν ὁ βοώμενος, ἐν Παισανίας ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ αἱ Ἑλληνίδες πόλεις ἀνέθεντο μετὰ τὸν πρὸς Μήδους πόλεμον. νεῶν δὲ οἱ μὲν θυρῶν, οἱ δὲ ὀρόφων ἐγυμνώθησαν, οἱ δὲ καὶ ἄλλως ἀμελούμενοι ἠρείποντό τε καὶ διεφθίροντο. κατεσκάφησαν δὲ τότε καὶ ἄρρη ἡφανίσθησαν ὁ ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας Ἀσκληπιῶ ναὸς καὶ ὁ ἐν Ἀφάκοις τῆς Ἀφροδίτης παρὰ τὸν Λίβανον τὸ ὄρος καὶ Ἀδωνι τὸν ποταμῶν. ἄμφω δὲ ἐπισημοτάτω νεῶ ἐγενέσθη καὶ σεβασίμω τοῖς πάλοι, καθότι Αἰγαῖται μὲν ἤρχοντο τοὺς κάμνοντας τὰ σώματα νόσων ἀπαλλάττεσθαι παρ' αὐτοῖς, ἐπιφαινομένου νύκτωρ καὶ ἰωμένου τοῦ δαίμονος· ἐν Ἀφάκοις δὲ κατ' ἐπίκλησιν τινα καὶ ῥῆτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας τοῦ Λιβάνου πῦρ διαίσσον καθάπερ ἀστὴρ εἰς τὸν παρακείμενον ποταμῶν ἔδυνεν. ἔλεγον δὲ τοῦτο τὴν Οὐρανίαν εἶναι, ὡδὶ τὴν Ἀφροδίτην καλοῦντες. τούτων οὕτω συμβάντων κατὰ σκοπὸν προύχουσι τῶ βασιλεῖ τὸ σπουδαζόμενον. οἱ μὲν γὰρ τὰ πρὶν σεμνά καὶ φοβερά εἰς τὴν ἐρριμμένα καὶ καλὰμης καὶ φορυτοῦ ἐνδοθεν βεβυσμένα ὁρῶντες εἰς καταφρόνησιν ἤλθον τῶν προτέρων σεβασίμων καὶ πλάνην τοῖς προγόνους ἐμέμφοντο, οἱ δὲ ζηλώσαντες τοὺς Χριστιανούς τῆς παρὰ τῶ βασιλεῖ τιμῆς ἀναγκαῖον φήθησαν τὰ τοῦ κρατοῦντος ἤθη μιμησασθαι. ἄλλοι δὲ καθέντες ἑαυτοὺς εἰς διάσκεψιν τοῦ δόγματος ἢ σημείους ἢ ὄνειρασιν ἢ ἐπισκόπων ἢ μοναχῶν συνουσίαις ἐδοκίμασαν ἀμεινον εἶναι χριστιανίζεσθαι. ἐξ ἐκείνου τε δῆμοι καὶ πόλεις ἐκοντὶ τῆς προτέρας μετέθεντο γνώμης· ἦν δὲ καὶ τὸ ἐπὶ νυμῶν τῆς Γαζαίων πόλεως, ὁ Μαῖουμαῖν προσαγορεύουσιν, εἰσάγαγον δεισιδαιμονοῦν καὶ τὰ ἀρχαῖα πρὸ τούτου θαυμάζον εἰς Χριστιανισμὸν ἀθρόον πανδημῆ μετέβαλεν. ἀμειβόμενος δὲ αὐτοὺς τῆς εὐσεβείας ὁ βασιλεὺς πλειστος τιμῆς ἤξίωσε καὶ πόλιν οὐ πρότερον ὄν τὸ χωρίον ἀπέφηνε, καὶ Κωνσταντῆν ἐπωνόμασε, τῶ τιμωτάτῳ τῶν παίδων γεραίρων τὸν τόπον διὰ τὴν θρησκείαν. ἐκ τοιαύτης δὲ αἰτίας καὶ Κωνσταντῆν τὴν παρὰ Φοινίξιν ἐγνων ἐπιγράψασθαι τὴν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν. ἀλλὰ γὰρ ἕκαστα συγγράφειν οὐκ εὐχερές· πλειστοὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλαι πόλεις τῆνικαῦτα πρὸς τὴν θρησκείαν ἠντομόλησαν καὶ αὐτόματοι βασιλέως μὴδὲν ἐπιτάττοντος τοὺς παρ' αὐτοῖς ναοὺς καὶ ζόανα καθεῶλον καὶ εὐκτηρίους οἴκους ὠκοδόμησαν.

[J. Bidez - G. C. Hansen, *Sozomenus, Kirchengeschichte*, II, 5, 1-9. 56,10 - 58,7].

- 1 Ἐπειδὴ ὁμοῦ πολλὰ χωριά καὶ πολλὰς πόλεις σὲ ὅλη τὴν ἐπι-κράτεια, ἔχοντας ἀκόμη φόβο καὶ σεβασμὸν γιὰ τὴν ματαιότητα τῶν εἰδώλων ἀποστρέφονταν τὴν χριστιανικὴν θρησκεία καὶ διατηροῦσαν τὶς ἀρχαῖες παραδόσεις καὶ τὰ πατρῶα ἔθιμα καὶ τὶς πανηγύ-ρεις, τοῦ φάνηκε ἀναγκαῖο νὰ ἐκπαιδεύσει τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπι-καταλείψουν τοὺς θρησκευτικὸς τρόπους ζωῆς. Καὶ αὐτὸ θὰ ἦταν εὐκόλο, ἂν προηγουμένως τοὺς συνήθιζε νὰ καταφρονοῦν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ποῦ ὑπῆρχαν σ' αὐτούς.
- 2 Ἀφοῦ σκέφθηκε αὐτὰ, δὲν χρειάστηκε στρατιωτικὴ δύναμη, ἀλλὰ τὶς ἀποφάσεις ἐκτελοῦσαν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα δια-τρέχοντας τὶς πόλεις μὲ αὐτοκρατορικὰ γράμματα. Οἱ κάτοικοι δέσπαια, φοβούμενοι γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους, τὰ παιδιά τους καὶ τὶς γυναῖκες τους, μήπως πάθουν κανένα κακὸ ἂν ἐναντιωθοῦν, ἐμ-ναν ἡσυχία. Ἐχοντας χάσει τὴ δύναμη τοῦ πλήθους οἱ νεωκῆροι καὶ οἱ ἱερεῖς, ἐγκατέλειψαν ἐκείνα ποῦ τοὺς ἦταν πολυτιμώτατα καὶ ὅσα ἔλεγαν ὅτι εἶχαν πέσει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐπαιρναν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ τὰ ἄδύτα καὶ ἀπὸ τὶς μυστικὰς κρύπτες τῶν ναῶν.
- 3 Ἦταν λοιπὸν πλέον βατὰ γι' αὐτοὺς ποῦ ἤθελαν αὐτὰ ποῦ πρὶν ἦταν ἄβαστα καὶ μόνοι στοὺς ἱερεῖς γνωστά. Ἀπὸ τὰ εἰδωλα πάλι, αὐτὰ ποῦ ἦταν ἀπὸ ἀκριβὸ ὕλικὸ καὶ αὐτὰ ποῦ φαίνονταν ὅτι εἶναι χρῆσιμα, λειώθηκαν μὲ φωτιά καὶ δόθηκαν στὸ δημόσιο θησαυροφυλάκιο, ἐνῶ ὅσα ἦταν τεχνουργημένα ἀπὸ χαλκὸ μετα-φέρθηκαν γιὰ νὰ διακοσμήσουν τὴν ἐπὶ νυμη πόλη τοῦ αὐτοκρά-τορα. Ἀκόμη καὶ τώρα εἶναι τοποθετημένα σὲ δημόσια θέα κατὰ μῆκος τῶν δρόμων, στὸν ἱππόδρομον καὶ στὰ ἀνάκτορα, τὰ ἀγάλμα-τα τῆς Πυθίας τοῦ μαντικοῦ Ἀπόλλωνος, οἱ Ἑλικωνιάδες Μούσες, οἱ τρίποδες τῶν Δελφῶν, καὶ ὁ περιβόητος Πᾶν, τὸν ὁποῖο ἀφιέρω-σαν ὁ Παισανίας ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ οἱ Ἑλληνικὰς πόλεις μετὰ τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Μήδων. Ἀπὸ τοὺς ναοὺς πάλι ἄλλοι ἔχασαν τὶς θυρῆς τους, ἄλλοι τὶς σκαπέτς τους, καὶ ἄλλοι γενικὰ παραμελη-μένοι ἐρείπιζονταν καὶ καταστρέφονταν.
- 5 Κατεσκάφησαν τότε καὶ ἐξαφανίσθησαν ἐντελῶς ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὶς Αἰγῆς τῆς Κιλικίας, ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης στὰ Ἀφακα' παρὰ τὸ ὄρος Λίβανος καὶ τὸν ποταμὸν Ἀδωνη. Αὐτοὶ οἱ δύο ναοὶ εἶχαν γίνει περίφημοι καὶ σεβαστοὶ στοὺς παλιούς, καθό-σον οἱ Αἰγαῖτες καυχῶνταν, ὅτι αὐτοὶ ποῦ ὑποφέρουν στὸ σῶμα, ἀπαλλάσσονται ἐκεῖ ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες, διότι τὴ νύχτα ἐμφανίζο-ταν ὁ θεὸς καὶ τοὺς θεράπευε. Στὰ Ἀφακα ἐξᾴλλου μετὰ ἀπὸ κά-ποια ἐπίκληση καὶ σὲ συγκεκριμένη μέρα τινάζοταν φωτιά ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Λιβάνου σὺν ἀστέρας καὶ θυθίζοταν στὸν παρα-κείμενο ποταμὸν. Ἐλεγαν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ Οὐρανία, ὀνομάζοντας ἔτσι τὴν Ἀφροδίτη.
- 6 Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὅλα προχωροῦσαν σύμφωνα μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ βασιλεῖ. Διότι ἄλλοι βλέποντας αὐτὰ, ποῦ ἦταν πρὶν σεβαστὰ καὶ φοβερά, ριγμένα σκόρπια κάτω καὶ γεμομένα μὲ ἀχυρα καὶ φρύγανα, περιφρόνησαν τὰ προηγουμένως λατρευόμενα καὶ μεμ-φονταν τοὺς προγόνους τους γιὰ τὴν πλάνη, καὶ ἄλλοι, ζηλεύοντας τοὺς Χριστιανούς γιὰ τὶς τιμὲς ποῦ ἀπολάμβαναν ἀπὸ τὸν βασιλεῖ, θεώθησαν ἀναγκαῖο νὰ ἀκολουθήσουν τὶς προτιμήσεις τοῦ ἐξου-σιαστή. Ἄλλοι πάλι ἐκρίναν ὅτι εἶναι καλύτερο νὰ γίνουιν Χρι-στιανοὶ, ἀφοῦ πρῶτα ἐξέτασαν μὲ ἀκριβεία τὸ δόγμα, ἢ ἕξαιτίας διαφόρων σημείων ἢ ὀνειρῶν, ἢ μὲ τὴν συναναστροφή ἐπισκόπων ἢ μοναχῶν.
- 7 Ἀπὸ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξῆς κοινότητες καὶ πόλεις ἄλλαξαν τὴν προηγουμένη πίστη μὲ τὴ θέλησή τους. Τότε ἔγινε μὲ ὀλόκληρο τὸ πλῆθος τοῦ χριστιανικοῦ καὶ τὸ ἐπίγειο τῆς πόλεως τῶν Γαζαίων ποῦ ὀνομάζεται Μαῖουμαῖς, τὸ ὁποῖο δεισιδαιμονοῦσε στὸ ἑπακρο
- 8 καὶ προηγουμένως θαύμαζε τὴν ἀρχαία λατρεία. Ἀμειδοντάς τους ὁ βασιλεὺς γιὰ τὴν εὐσέβεια τοῦ ἀξίωσε μεγάλης τιμῆς καὶ προή-γαγε τὸ χωριὸ σὲ πόλη, ἐνῶ προηγουμένως δὲν ἦταν, καὶ τὴν ὀνό-μασε Κωνσταντία ἀπὸ τὸν πιὸ ἀγαπητὸ ἀπὸ τοὺς γιούς του, τιμώ-ντας τὸν τόπο γιὰ τὴν λατρεία. Γιὰ τὴν ἴδια αἰτία γνωρίζω ὅτι καὶ
- 9 ἡ Κωνσταντῖνα τῆς Φοινίκης πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως. Ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ γράψω ὅλα. Διότι καὶ πάρα πολλὰς ἄλλες πόλεις αὐτομόλησαν τότε πρὸς τὴ θρησκεία καὶ μὲ δική τους πρωτοβουλία, χωρὶς ὁ βασιλεὺς νὰ διατάξει τίποτε, κατέστρεψαν τοὺς ναοὺς τους καὶ τὰ εἰδωλα καὶ ἔκτισαν ἐκκλησίες.

4. Βλ. Εὐσεβίου, *Βίος Κωνσταντίνου* 4, 38. Τὸ 363 ὁ Ἰουλιανὸς ὑπήγαγε τὸ λιμάνι τῆς Κωνσταντίας πάλι στὴ Γάζα, ποῦ εἶχε μείνει πιστὴ στὴν εἰδωλολατρεία. Ὁ Σωζομενὸς εἶχε γεννηθεῖ ἐκεῖ κοντὰ, στὴ Βηθελῖα.

(ΜΤΦΕ. ΕΠΕ)